Sorin ŞCLEARUC

SPECIFICUL APARIȚIEI MUZICII OCCIDENTALE ÎN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN BAZA MĂRTURIILOR STUDENȚILOR UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA (anii ′70 - ′80)

Context general

Privind în retrospectivă istoria Uniunii Sovietice, observăm că, începând cu a doua jumătate a secolului XX şi până la prăbuşirea sa în 1991, statele membre au resimțit o transformare semnificativă datorată influențelor culturale, care s-au produs în mod special prin intermediul muzicii, cinematografiei, vestimentației şi a dansurilor.

Dacă anii 50 sunt caracterizați de o luptă activă împotriva cosmopolitismului şi a tot ceea ce provine din *occidentul capitalist*, deja către anii 60 şi a perioadei Dezghețului lui Hruşciov, este atestată o relativă toleranță şi relaxare a restricțiilor anterioare. Artiştii sovietici au început să dea concerte peste hotare şi vice versa, iar omul sovietic a început să cunoască lumea de dincolo[1].

În 1957 Uniunea Sovietică a găzduit la Moscova cea de-a VI-a ediție a Festivalului Mondial a Tineretului şi Studenților, eveniment care a avut o importanță majoră.

Festivalul a durat două săptămâni şi a găzduit cca 34000 oameni din 131 state ale lumii. În cadrul acestuia, au avut loc cca 800 de evenimente şi prezentate peste 120 de filme. Oamenii sovietici, care s-au aflat atâta timp în izolare, au comunicat direct cu semenii lor din alte țări. Apare aşa-numitul termen de *„люди доброй воли"*. Deşi nu s-a întâmplat vreo minune, în Uniunea Sovietică apare moda spre hainele jeans, artă abstractă iar tineretul sovietic descoperă un nou gen de muzică, cea rock-n-roll[2].

În 1964, odată cu înființarea studioului *Melodia*, a apărut posibilitatea de a cumpăra muzica străină legal. De asemenea, periodic apăreau revistele *Krugozor* şi *Vokrug Sveta* din care se putea afla despre interpreții străini. În mare parte erau muzicieni europeni însă uneori erau menționați şi cei din SUA. Deşi mulți interpreți au rămas interzişi (cum ar fi

[1] Празднова Ольга, Специфика проникновения рок-культуры в СССР, Ценности и смыслы. 2017. № 3 (49). стр.111–119.

[2] Кречетников Артем, Московский фестиваль молодежи: глоток свободы, BBC Russian, 27.07.2007, http://news.bbc.co.uk/hi/russian/russia/newsid_6918000/6918853.stm (12.10.2021)

Pink Floyd sau Scorpions), oamenii au primit o relativă deschidere spre muzica occidentală, iar când au început a apărea casetofoanele (în special cele cu două casete) iubitorii de muzică începură să înregistreze şi să răspândească muzica clandestin[3].

În aşa numitul spațiu media din URSS, în cadrul emisiunile televizate sau radiofonice prevalau formele de muzică clasică precum romanțele, piesele din estrada sovietică, ariile din operete sau cântecele populare iar muzica străină era difuzată rar. Cenzura selecta doar ceea ce părea inofensiv pentru publicul sovietic. Astfel în Uniunea Sovietică erau foarte populari interpreții francezi (Joe Dassin, Dalida, Mirelle Mathieu) şi cei italieni (Adriano Celentano, Al Bano, Totto Cutugno). De o popularitate sporită se bucurau trupe cu muzică de dans precum ABBA sau Boney M, care potrivit surselor, erau frecvent difuzați la televiziune în timpul sărbătorilor religioase de iarnă sau cele pascale, pentru ca tineretul să nu plece la biserici[4].

Muzica străină prin filtrele ideologiei comuniste

Procesele din sfera culturii care aveau loc la nivel unional, erau general valabile şi pentru RSS Moldovenească. Potrivit lui Alexandru Ciuvaga[5] conducerea comunistă permitea realizarea unor viniluri cu muzică străină, însă artiştii în cauză erau prezentați publicului prin prisma ideologică. „Spre exemplu când apăruse primele discuri cu Tom Jones în Uniunea Sovietică, publicitatea acestuia nu era axată pe muzica sa, ci pe faptul că *Tom Jones este un fiu al unui simplu miner!*" (A.C.)

Tot în aceeaşi logică, conducerea comunistă obişnuia să accentueze că, spre exemplu, Romina Power nu este doar o celebritate italiană ci şi o gospodină foarte bună, care singură face curățenie şi singură găteşte pentru soțul ei Al Bano[6].

Radioul – mica fereastra spre lumea liberă

Din mărturiile studenților Universității de Stat din Moldova, aflăm că una din singurele posibilități de a asculta muzică interzisă sau de a afla ştirile din occident era radioul, supranumit în limbajul popular *tranzistor*.

[3] Довлатова Катарина, Как зарубежная эстрада „проникала" в СССР, Royal Cheese, 23.07.2021, https://royalcheese.ru/education/tyaga-k-muzykalnomu-miru-kak-zarubezhnaya-estrada-pronikala-v-sovetskij-soyuz/ (12.10.2021)

[4] Иванкина Галина, Квоты в эфире, Газета "Завтра", 16.09.2015, https://zavtra.ru/blogs/nesvoevremennyie-protsentyi (acesat la 12.X.2021)

[5] În continuare A.C.

[6] Ibidem.

Renumitele modele ale fabricilor *Meridian*, *Okean* sau *Alpinist* erau pentru studențimea de atunci un lucru prețios, pe care rar cine se încumeta să-l împrumute cuiva.

Locuind la frontiera cu România, A.C. relatează că avea un carnețel în care avea notate frecvențele, iar atunci când venea acasă de la Chişinău, pe timp de noapte prindea posturi radio străine precum Europa Liberă, Radio România Tineret, BBC sau Vocea Americii. Fiecare săptămână, împreună cu el, mai veneau şi prieteni de facultate, ca să asculte posturile străine. „Deşi erau *pelengatoare* care produceau nişte zgomote ca să nu poți asculta, erau anumite ore în zi când prindea mai bine. Nu se putea de făcut înscrieri, însă de ascultat era posibil." (A.C.)

Din cele relatate de către Maria Bantea[7], dnei la fel avea un carnet, în care nota denumirile trupelor şi pieselor româneşti preferate. La fel, datorită radioului „Eu de trupe ca Roşu şi Negru sau Mondial ştiam încă din clasa a 9-a... apăruse şi Andrei Popa pe atunci... extraordinară muzică, nemaipomenită... eram obsedată de muzica românească." (M.B.)

Cum ajungea muzică străină în RSS Moldovenească?

În pofida faptului că partidul interzicea comercializarea anumitor muzicieni considerați interzişi, studențimea găsea modalități de a ocoli restricțiile.

„Atunci discuri [străine] ajungeau la noi numai de la băieți marinari care veneau de peste hotare. Ei aduceau discuri în Odesa, portul mai apropiat de noi şi băieții din Chişinău mai descurcăreți se duceau şi cumpărau de la ei un disc, două, cât puteau ei acolo... acasă aveau două *magnitofoane*[8], puneau frumos, plăteai 10 ruble şi îți făceau o copie. Veneam cu o *bobină* şi primeam o copie. Eu atunci am avut toate concertele Beatles… înscrise calitativ, tot cum trebuie, Rolling Stones, Deep Purple, Queen, Creedance Clearwater Revival…" (A.C.)

În aşa mod, *samizdatul* muzical a devenit una din sursele de bază pentru răspândirea muzicii occidentale şi în special a celei rock. Muzica străină inspira tineretul vremii, astfel în anii 60-70 tot mai mulți din ei doresc să înființeze propriile trupe. Apare moda aşa-numitor ansambluri vocal-instrumentale. Casetofoanele au jucat un rol important, fiindcă muzicienii amatori care nu-şi puteau permite să înscrie muzică la studiouri profesioniste, deja o puteau face în condiții casnice[9].

[7] În continuare M.B.
[8] Casetofon (rus)
[9] Довлатова Катарина, Как зарубежная эстрада "проникала" в СССР, Royal Cheese, 23.07.2021, https://royalcheese.ru/education/tyaga-k-muzykalnomu-miru-kak-zarubezhnaya-estrada-pronikala-v-sovetskij-soyuz/ (12.10.2021)

Este cert că multiplicarea şi comercializarea vinilurilor era ilegală şi putea provoca consecințe grave pentru cei implicați, fiindcă muzica occidentală şi mai ales cea rock, era considerată de către conducerea de partid drept *simbol al degradării* şi *parte a planului american* care *distanța tineretul de ideile partidului*[10].

„Nu ni se permitea şi eram speriați atunci că dacă ascultați ceva din occident... voi adică sunteți *anti*..." (M.B.)

Dificultățile interpretării muzicii straine

Povestind despre primii săi paşi în cariera muzicală, A.C. relatează că totul s-a început în studenție, când a plecat la aşa-numita *Țelina* moldovenească[11].

Dânsul a fost repartizat în satul Dancu din raionul Hânceşti. Acolo, fusese organizat un festival al detaşamentelor studenţeşti, unde el şi câțiva colegi au format un ansamblu căruia i-au dat denumirea *Juventus*. Între 1969-1974 ei au a activat în calitate de ansamblu al Universității de Stat din Moldova, iar între 1973-1974 a activat şi în cadrul terenului de dans Primăvara, cunoscut şi sub denumirea *Ulâbka*.

Componența ansamblului era următoarea: Igor Mihalevici – chitara solo, Boris Şor – solist şi chitara ritm, Serghei Diaur – chitara bass, Evghenii Plămădeală – clape, Vladimir Sanduța – baterie şi Alexandru Ciuvaga[12] – solist.

Instrumentele muzicale, care pe atunci erau un dificit, aceştia le-au obținut datorită unei întâmplări, relatează colegul lor de facultate Vitalie Andrievschi.

Fostul rector al Universității Tehnice din Moldova Serghei Radauțan a auzit băieții discutând despre aceasta într-un parc. Dânsul l-a telefonat pe rectorul Universității de Stat din Moldova Artiom Lazarev, şi l-a rugat să ajute colectivul de la istorie cu procurarea instrumentelor. Ansamblul a devenit învingător a multor concursuri, iar uneori a dat şi concerte profesioniste. Juventus putea fi socotit ansamblu internațional, dat fiind că în acesta, ocazional, participau şi studenți din alte țări, printre care Bulgaria, Republica Democrată Germană şi Vietnam[13].

[10] Ibidem.

[11] Munci sezoniere la care erau trimişi studenții din instituțiile de învățământ superior.

[12] Potrivit lui Vitalie Andrievschi, Alexandru Ciuvaga cânta "ca un Hamperding moldovenesc, în cinci limbi", ava.md https://ava.md/2017/01/24/hot-v-moskve-zhivet-dalekoy-v-se-ravno-kishinevec/ (accesat la: 02.10.2021)

[13] Андриевский Виталий, Хоть в Москве живёт далёкой всё равно кишинёвец Он, ava.md https://ava.md/2017/01/24/hot-v-moskve-zhivet-dalekoy-vse-ravno-kishinevec/ (accesat la: 02.10.2021)

Înainte de a ieşi în scenă, cântecele trebuiau prezentate în fața unei comisii adunate de la organizația de partid a universității. „Dacă îți plăcea un cântec şi vroiai să-l cânți, trebuia să-l susții ca în fața unui examen. Se puteau alege 3 cântece: unul din Uniunea Sovietică, unul din țările lagărului socialist - cu excepția României şi un cântec din occident. Dacă cântecul era în limba română, în el trebuia să fie măcar o strofă sau un refren în limba rusă. În pofida faptului că Juventus nu era un ansamblu profesionst ci unul studențesc – rigorile erau stricte." (A.C.)

Potrivit lui A.C., Juventus ocupa locuri de frunte în cadrul diferitor festivaluri studențeşti de muzică iar cu piesa lui Dan Spătaru „Să cântăm chitara mea" din filmul Cântecele Mării, au luat locul întâi la o finală republicană. Această victorie a avut însă şi consecințele sale. În scurt timp, A.C. fost chemat la comitetul de partid şi mustrat sever din motiv că a interpretat versiunea românească a cântecului, pe când în film era prezentă şi versiunea rusă a acestuia.

Comisia prezentă îl întrebase direct „cine te-a îndrumat să cânți româneşte şi de ce n-ai cântat ruseşte?" la care A.C. răspunsese că a ales să cânte în limba sa, că este moldovean şi a cântat în limba moldovenească [evident, se are în vedere limba română]. După aşa un răspuns neaşteptat, „secretarul cela de partid se bâlbâie, n-avea ce să zică… că n-ai ce zice" (A.C.), iar ținând în cont faptul că ansamblul era văzut cu ochi buni de rectorul universității, Artiom Lazarev… „de acea dată am scăpat, însă au mai fost cazuri similare legate de muzică." (A.C.)

Uneori studenții mergeau la şiretlicuri. „Dacă vroiai să cânți ceva din Tom Jones - nu puteai. Şi noi luam doar melodia, versurile le scriam de sinestătător, iar la comisia de la partid care evalua muzica, indicam că muzica aparține lui Mihai Dolgan şi cuvintele lui Efim Krimerman. Şi iată aşa trecea, că cei de la partid nu erau cunoscători buni în muzică." (A.C.)

Către anul 1973, tinerii din Juventus au început să cânte la terenul de dans Ulâbka, considerat cel mai mare Chişinău. „Atunci nu erau discoteci. Se cânta muzică vie. Şi noi am cântat acolo un an jumătate. Cel mai mare, cinci mii de oameni intrau acolo... acolo puteam să cântăm aproape tot [ce doreau]. Cântam şi cântece româneşti chiar... şi nimeni nu ne bătea la cap. Se socotea că-i muzică de dans, deci ea nu-i *serioasă*…" (A.C.)

Concluzionând, muzica străină a ajuns în RSS Moldovenească prin două căi: oficială, legală şi neoficială, ilegală. Cea oficială era gestionată de către conducerea de partid, care, în conformitate cu ideologia comunistă, analiza muzica străină şi permitea comercializarea doar a celor

considerate inofensive. Cea de-a doua cale consta în multiplicarea şi distribuirea secretă a muzicii de către tineri. Conducerea comunistă controla nu numai audierea muzicii străine, dar şi interpretarea acesteia în public. Ansamblurile muzicale erau obligate să prezinte piesele spre aprobare unei comisii speciale de partid, iar interpretarea lor în limba română era supusă regulilor şi restricțiilor impuse de conducerea comunistă.

PERSOANE INTERVIEVATE:

Alexandru Ciuvaga, n. 03.01.1953, student al Facultății de Istorie între 1969-1974.

Maria Bantea, n. 16.01.1958, studentă a Facultății de Limbi Străine între 1978-1982.

BIBLIOGRAFIE:

Андриевский Виталий, Хоть в Москве живёт далёкой всё равно кишинёвец Он, ava.md https://ava.md/2017/01/24/hot-v-moskve-zhivet-dalekoy-vse-ravno-kishinevec/ (accesat la: 02.10.2021);

Довлатова Катарина, Как зарубежная эстрада „проникала" в СССР, Royal Cheese, 23.07.2021, https://royalcheese.ru/education/tyaga-k-muzykalnomu-miru-kak-zarubezhnaya-estrada-pronikala-v-sovetskij-soyuz/ (12.10.2021);

Иванкина Галина, Квоты в эфире, Газета „Завтра", 16.09.2015, https://zavtra.ru/blogs/nesvoevremennyie-protsentyi (12.10.2021);

Кречетников Артем, Московский фестиваль молодежи: глоток свободы, BBC Russian, 27.07.2007, http://news.bbc.co.uk/hi/russian/russia/newsid_6918000/6918853.stm (12.10.2021);

Празднова Ольга, Специфика проникновения рок-культуры в СССР, Ценности и смыслы. 2017. № 3 (49). стр. 111–119.

The specifics of the appearance of Western music in the Moldovan SSR based on Moldova State University students testimonies (70s - 80s)

Throughout history, various cultures have been closely interconnected, and the exchange of culture has played a crucial role. This trend was particularly prominent during the 20th century, when mass culture made significant strides. With the advent of television, radio, music, and cinema, cultural exchange accelerated at an unprecedented pace. Given the current phenomenon of globalization, the issue

of foreign influences on a society's culture has become an intriguing subject for researchers in the humanities. This article aims to explore the how foreign music entered in the Moldovan SSR during the 70s and 80s based on oral testimonies the Moldova State University students, to analyze the specificities of this phenomenon and to define the relationship between foreign music, its listeners, and the communist regime.

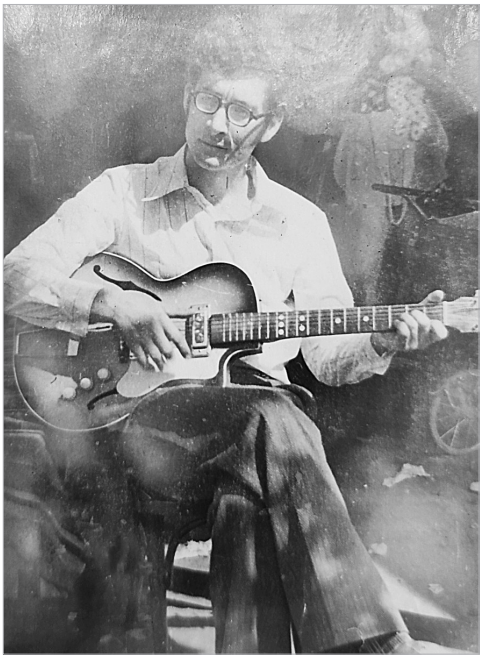
Keywords: *Western music, culture, rock, Moldovan SSR, Moldova State University, Juventus, communism, censorship.*

Sorin ŞCLEARUC
doctorand, cercetător ştiinţific
Centrul de studii interdisciplinare „Silviu Dragomir”
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: sorin.sclearuc@gmail.com

ANEXE

Poster pentru cea de-a VI-a ediţie a Festivalului mondial a tineretului şi studenţilor, realizat de K. Ivanov, V. Briskin, Moscova, 1957

Alexandru Ciuvaga
unul la unul cu Muzica, 1977

Ansamblul studențesc Juventus în repetiție.

. O parte a ansamblului studențesc Juventus.